

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 20.

V Ljubljani, 15. oktobra 1884. l.

XXIV. leto.

Učiteljska zborovanja v Ljubljani.

I.

Občni zbor „Národne Šole“, društva v podporo slovenskemu ljudskemu šolstvu.

(Dalje.)

Jaz kot odbornik „Národne šole“ sem z veseljem podpisal ta oklic, ter stavil sem veliko upanja v to, da ne ostane glas upijočega v puščavi.

V to svrho bilo bi nam pa treba tudi denarne pomoči. Sevé-da v tem Čehov ne bomo dosegli, tudi ne smemo preveč računati na darežljivost učiteljev, kajti dokler bomo živeli v takem gmotnem položaji, kakor dozdej, nam je pri najboljši volji nemo-goče veliko storiti. Toda jaz mislim, da zaradi tega vender še ne smemo rok križem držati ali celó obupati. Učitelju, ki ima nekaj pravega zanimanja za dobro stvar, ne bode težko čez leto pri jedni ali drugi priliki nabrati vsaj jeden goldinar; 400 učiteljev nabralo bi 400 gld. Lep kapital bi bil to za začetek! Tudi se najdejo po deželi sim in tja denarni možjé. Ako jim znamo prav govoriti na srcé, ako jim z gorko besedo razjasnimo svoje namene, gotovo se ne bodo krčili, vsaj nekaj dati za duševne potrebe národa svojega. — Vender dovolj o tem! Vsaj si zná vsak svetovati za tak slučaj.

Prav umestno se mi zdí, da izpregovorim še nekoliko besed o knjižnici, kakor si jo mislim jaz osnovano.

Knjige naj bi bile nadaljevalno berilo naših ljudskih šol, vsebina njihova pa za-bavna in poučna. Odbor skrbel naj bode za-to, da vsaj dve ali tri knjižice na leto obelodani; stavi naj jim ceno takovo, da dobí sleherna šola, če mogoče, tudi po nekaj iztisov zastonj, ki naj se potem po učiteljevi previdnosti razdelé mej najpridnejše učence.

Sestavil sem tudi mali pregled tvarine, ki bi bila po mojem mnenji pripravna, da se obdela in v knjižicah priobči. — Take tvarine bi bile:

a) „Basni. Slovenske in preložene na slovenski jezik iz družih jezikov, kratke in jedrnate, če mogoče v pesenski obliki.

b) Pripovedke in pravljice, slovenske in drugih slovanskih narečij. Krajevne in obče slovenske.

c) Povesti, resnične in izmišljene.

d) Človeške kreposti in obče človečanske hibe. (Srčnost, delavnost, varičnost, domo-ljubje, milosrčnost, škodoželjnost, lakomnost, nevošljivost i. t. d.)

e) Slike iz zgodovine kranjske, avstrijske in iz občne svetovne povestnice. (Kranjska za časa Rimljanov.)

Kranjska v srednjem veku: vojske, potresi i. t. d.

Kranjska pod Habsburškimi vojvodi. Galerija znamenitih Kranjcev. Avstrija, kakó je nastala. Zgodovinsko združenje posameznih kronovin. Turške vojske. Turki l. 1529., in 1683. l. pred Dunajem. Vladarji iz hiše Babenberške in Habsburške. Opisovanje vsega, kar se je o posameznih stoletjih važnega godilo i. t. d.

Iz svetovne povestnice: Grki in Rimljani kot prva naobražena národa. Občno ljudsko preseljevanje. Križarske vojske. Najdenje Amerike. Prvo potovanje okolu svetá.

f) Zemljepis je. Kranjska dežela v obče. Mesta na Kranjskem. Kranjske vode. Jezera na Kranjskem. Prebivalci kranjske dežele, po národnosti, veri, običajih, obrti i. t. d. Najvišje gore na Kranjskem.

Avstrijsko - ogersko cesarstvo. Posamezne kronovine. Vožnja po Dunavu, Labi, Veltavi, Inu i. t. d.

Glavna mesta avstro - ogerskih kronovin. Avstro - ogersko gorovje. Avstro - ogerski prebivalci. Deli svetá. Največja mesta na svetu. Največe reke, gore, jezera, otoki itd. Morje.

Zemlja, naše bivališče. Geografična dolgost in širokost. Pasovi in podnebje. Kakó se naša zemlja suče. Države na svetu. Prebivalci svetá, po barvi, národnosti, veri, obrti i. t. d.

g) Naravoslovje. Naše domače živali. Divje živali iz mrzlih in vročih krajev. Ptice. Ribe. Drevje. Koristne rastline. Strupene živali in rastline. Žlahtne rude. Kamenje. Človeško teló. Kaj nam je storiti, da si ohranimo dolgo življenje in zabranimo bolezni? Korist ptic in drugih živali za kmetijstvo. Megla, oblaki, dež, sneg in toča. Toplota in mraz. Toplomer in tlakomer. Voda in nje pomen v naravi.

Pri debati o tem predlogu oglasil se proti g. Lapajne. On odobruje izdavanje takih spisov, vendar meni, da naj bi pisatelji sami zalagali knjižice s podporo „Národne Šole“. Gospoda Levičnik in Zarnik, sta teh misli, da naj bi odbor „Národne Šole“ v imenu slovenskega učiteljstva naprosil družbo „sv. Mohora“, da bi le-ta mej vsakoletnimi nagradami spisala tudi nagrado za najboljšo knjigo slovenski mladini v pouk in zabavo. G. Žumer meni, da naj bi se mej družbenimi knjigami vsako leto nahajala tudi po jedna knjiga za šolske bukvarne, oziroma za mladino. G. Tomšič dostavlja temu predlogu, da naj bi se odbor družbe „sv. Mohora“ naprosil, ako mu je to po volji, poslati rokopise odboru „Národne Šole“ v pregled, ker so učitelji tega mnénja, da bi oni nasvète stavili gledé vsebine knjig.

Odbor je vse te jako važne, enoglasno vzprejete nasvète na znanje vzel, ter obljubil posredovati, da se tem željam vstreže.

G. Govekar predlaga, da se doktor Fran vitez Močnik, zdaj umirovljeni deželni šolski nãdзорnik, imenuje častnim članom „Národne Šole“, ter govóri o tem tako - le:

„S l a v n a s k u p š č i n a !

Vsako društvo deluje na to, da si pridobí veliko število pravih in podpornih udov; skrbi pa tudi, da skaže čast onim možém, ki imajo za društvo veliko zaslug, ki delujejo za razvoj vednosti, ali za blagor národa: imenuje jih svojim častnim udom. Častni udje so društvu gotovo v ponos, in čim več jih društvo imenovati more, tem bolj to svedoči vrednost društva.

Tudi občnemu zboru „Národne Šole“ pristoja po §. 9, točki c, njenih pravil, pravica, imenovati častne ude. Ker naše društvo dozdej še ni imenovalo nobenega častnega člana,

mislim, da govorim v imenu vseh navzočih, ako predlagam, da otvorimo vrsto častnih članov z možem, ki ima za vesoljno avstrijsko šolstvo toliko lepih zaslug. Jaz mislim tū gospoda doktorja Frana viteza Močnika, zdaj omirovljenega deželnega šolskega nadzornika v Gradci.

Toda ne samo zaradi tega, temveč tudi, ker je specijelno za naše društvo gospod doktor Fran vitez Močnik prezaslužen mož, stavljam predlog: Slavna skupščina imenuje naj omenjenega gospoda svojim častnim udom.

Mej malim številom dobrotnikov našega društva — katerih bi sevé-da več potrebovali, da bi nam bilo mogoče društveni namen točneje izvrševati — ne pogrešamo niti jedno leto preblazega gospoda doktorja.

Naša čast nam tedaj veleva, da se skažemo hvaležnim velezaslužnemu možu, da mu s tem, da ga imenujemo častnim udom, pokažemo svoje veliko spoštovanje.

Gospodom tovarišem pa prepuščam ta predlog v razgovor ter jih prosim ob enem, da ga jedno-glasno vzprejmó.“

Predlog vzprejme se jedno-glasno.

G. Žumer predlaga, da se i g. Stegnar, zdanji predsednik „Narodne Šole“ in nje duša, imenuje častnim članom. Tudi ta predlog se vzprejme jedno-glasno, dasiravno se g. Stegnar brani vzprejeti te časti.

G. Kos stavi ta-le predlog: Slavni zbor „Národne Šole“ skleni prositi v vsakem okraji po jednega učitelja, naj bolje pa okrajnega šolskega nadzornika, ako je prijatelj temu društvu, da nagovarja svoje kolege, naj pristopijo z vplačilom malega zneska k „Národni Šoli“. Vzprejeto.

S tem je bilo končano zborovanje. G. predsednik Stegnar zakluči zbor, zahvaljuje se gospodom učiteljem za veliko udeležbo, s trikratnim „slava“ premilostljivemu vladarju.

Odbor je ostal zdanji s predsednikom vred.

(Hinko.)

II.

Občni zbor „Društva v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem“

je bil v dan 11. septembra 1884. l. v telovadnici II. mestne deške šole.

Ob 8. uri je bila po stari navadi sv. maša v Šent-Jakobski cerkvi, pri kateri so gg. mestni učitelji pod voditeljstvom g. Jos. Majerja in Razingerja izvrstno peli.

Po sv. maši ob 9. uri začne se zborovanje. Predsednik, mil. g. prošt dr. Jarec, pozdravi navzoče presréno in naznanja, da je denarni stan tega društva ugoden, da se podporni zaklad množi i. dr., kar navzoči radostno poslušajo. Potem poroča bolj natančno o društvenih razmerah gosp. M. Močnik. „Vdovsko društvo“ ima vsega premoženja 44.042 gld. 55 kr., a tega je v državnih obligacijah 42.450 gld., drugo je ali naloženo v hranilnici, ali pri društvenikih, ali v gotovini za medčasni trošek. — Podpiranih je bilo letos 11 vdov po 80 in 2 po 100 gld. na leto in 26 sirot po 20 in 25 gld. na leto, takó, da se je potrosilo za vdove in sirote, ki imajo podpornino po društvenih pravilih, 1464 gld. 77 kr. Vseh prihodkov letnine in vstopnine društvenikov, obresti od obligacij in izposojenih kapitalov je bilo 2477 gld. 94 kr., troškov pa 2227 gld. 3 kr., tedaj ostane gotovine v blagajnici 250 gld. 11 kr. Društveno premoženje v obligacijah se je narastlo mimo lanskih 41.650 gld. za 800 gld., v obligacijah je tedaj 42.450 gld.

Podpore so dobili letos: Matej Kračman, upokojeni učitelj v Šmariji, služil od l. 1844., a po nemilih okolistavah prikračen v svoji pokojnini — 30 gld. Janez Zupanec, upokojeni učitelj v Šmartinem pri Gornjem Gradu na Štajerskem, rojen v

Podgorji pri Kamniku l. 1816., služi že od l. 1841., preselivši se na Štajersko k Novi Štifti je bil tam v pokoj dejan, po deželni šolski postavi na Štajerskem prikračen v penziji, dobil je 30 gld. Oba ta dva imata pravico do podpore po §. 11. društvenih pravil, in se jima postavno ne more odrekati podpora.

Iz milosti so dobili podpore: A. M. z ozirom na izvanredne nesreče v obitelji 20 gld., vdova J. J. podporo za bolehnega otroka, bivšega učenca I. šole. — Podpora se je odrekla P. A., dijaku šeste šole, z ozirom na §. 11. društvenih pravil, da se odpró vrata samovoljnemu tolmačenju pravil, ako društvo jednemu privoli, a drugemu odreče, pride v zagato. Učitelju F. K. se je posodilo 100 gld. (pod navadnimi pogoji), ker je imenovani ustanovnik društvu, t. j. precej od začetka pri društvu, sicer pa skozi in skozi verodostojen. Učitelj A. A. je bil iz društva izstopil, a p. l. zopet pristopil in vplačal vstopnine 40 gld. in letnino za l. 1884. Oziraje se na dvakratno vplačevanje priznajo se mu s tekočim dnevom pravice pravega uda, ne gledé na §. 12. društvenih pravil. — Društvu je pristopil A. Novak, učitelj v Idriji, priloživši potrebna spričevala.

Konečno se začnè razgovor o tem, koliko imajo plačevati letnine vdovci brez otrok, ali po 4 kakor neoženjeni, ali po 6 gld. kakor oženjeni. Sklene se, naj ostane pri stari navadi, ker zaradi 2 gld., katere morda kdo slučajno več vplača, ne kaže prenarajati društvenih pravil, in bi bila tudi kontrola o tem, akoravno ne smešna, pa vender neprilicna.

Odbor in predstojništvo ostane dozdanje. Predsednik prošt g. dr. Anton Jarec, podpredsednik vodja A. Praprotnik, tajnik in blagajnik učitelj v pokoji M. Močnik. V odboru so: Borštnik, Čenčič, Govekar, Praprotnik France, Punčah, Tomšič.

III.

Občni zbor „Slovenskega učiteljskega društva“ v Ljubljani.

Za „Vdovskim društvom“ je zborovalo „Slovensko učiteljsko društvo“.

Zbranih je bilo 45 društvnikov iz raznih slovenskih krajev. Predsednik A. Praprotnik nagovori navzoče tako-le:

„Slavni zbor, vrli sotrudniki!

Odbor „Slovenskega učiteljskega društva“ je v dan 4. sept. t. l. današnji dan odločil za redni občni zbor temu društvu, katero je z letošnjim letom doživelo že svoje XVI. leto. Velečastiti udeležniki in mili sotrudniki, ki ste od blizu in daleko prišli k tej, bi rekel, domači skupščini, vzprejmite pred vsem presrčni pozdrav moj in vsega odbora!

Kakor druga leta se je tudi letos imenovani društveni odbor po svoji moči trudil, da bi društvo véstno izvrševalo svojo lepo naméro: „duševno podpirati slovensko ljudsko šolstvo“.

Akoravno „Slovensko učiteljsko društvo“ ne sme se baviti s politiko, se je vender vselej iskreno zanimivalo za to, da národna ravnopravnost tudi v naši ljudski šoli in posebno v naših izobraževalnicah za učitelje in učiteljice postane resnica. Vsled tega je odbor po sklepu zadnjega občnega zbora pred vsem po primernem potu (t. j. pri enkêti za popravljanje in uredovanje učnih načrtov) na to delal, da se učni načrti in učni navodi z ozirom na novejšé postave in ministerijalne naredbe ter oziraje na vsakdanje potrebe v naših ljudskih šolah primerno prenarédé in uravnajo. Vrh tega je odbor v seji 5. junija t. l. vzprejel ta-le predlog: „Slovensko učiteljsko društvo“ pri-trjuje sklepom uradne konferencije mestnega učiteljstva v Ljubljani v dan 29. maja t. l. o nasvétih za prenarédbe učnega črteža v peterorazrednih ljudskih šolah in o nasvétu,

da naj se drugi deželni jezik (pri nas nemški) zažénja poučevati še le tretje šolsko leto. Tem sklepom uradne konferencije Ljubljanskega učiteljstva je „Slovensko učiteljsko društvo“ veselo pritrjevalo zató, ker je ta načrt na podlogi vseh pedagogijskih pravil imelo že davno v svojem programu.

Ako bi bile našemu društvu denarne razmere bolj ugodne, bi pred vsem drugim podpiralo tudi literarno naše šolsko polje, ter bi po lepem vzgledu vrlega „hrvatskega pedagogijsko-književnega zbora“ izdajalo pedagogijske in druge knjige za naše nekako zaostalo šolstvo in učiteljstvo.

Zatorej naj vsak domoljubni učitelj in šolski prijatelj rad žrtvuje „Slovenskemu učiteljskemu društvu“ svoj skromni donesek.

Nemila smrt nam je to leto vzela nekdanjega vzvišenega podpornega uda milostnega gosp. dr. Janeza Zlatousta Pogačarja, knezoškofa Ljubljanskega. Ohranimo mu vedni spomin!

Ker bodeta g. tajnik in g. blagajnik v društvenih zadevah dalje na drobno poročala, mi je le še dolžnost, da se v svojem imenu in v imenu odborovem lepó zahvaljujem rodoljubnim učiteljem in učiteljicam in drugim vrlim našim prijateljem, ki takó ali takó podpirajo delovanje našega društva. Da bode naše društvo bolj in bolj izvrševalo svojo naméro, ne more pogrešati podpore in pripomoči bližnjih in daljnih rodoljubov. Zatorej: Presrčna jim zahvala!

(Konec prih.)

Knjiga Slovénka

v

XVIII. veku.

XXIV. Anton Tomaž Linhart (Linhard, Lienhard, Leenhardt), r. 11. dec. 1756 v Radoljici — Carn. Radmamsdorfens. Capitaneatus Circuli Labacensis Officialis, Scholarum Normalium Visitator, inter Academicos Operosos Labacenses dictus: Agilis . . Ad S. J. susceptus, qua citius sublata, ad eam non est admissus . . Labaci generoso et immutabili suae Religionis spiritu, nec quidquam in melius persuadentibus fratribus suis et fidis amicis, suam animam egit 14. jul. 1795 (Bibl. Carn. 33). Publicis typis mandavit:

a) An den Hochw. . . H. Carl Fürsten u. Bischof zu Laybach . . Gr. v. Herberstein . . bey dem Antritte des Bisthumes gesungene Ode. Lab. 1773. 8. „Unausgearbeitet, unmündig; frisch abgefeilt“, pravi sam v „Blumen aus Krain“ 1781: Aemona's Feyer, als Karl des h. R. Reichs Graf v. Herberstein Fürstbischof wurde (Warum so eilig, Schleicherinn, die du sonst — Aemona's Busen langsam durchschlichen hast? — Wie rieselt deine Flut so eilig, — Eilig hinunter, das sag' mir, Laybach? u. s. w.), kjer je nekoliko popiljena drugič natisnjena. — b) Miss Jeny Lowe, ein Trauerspiel in fünf Aufzügen. Augsburg bey Conrad Heinrich Stade 1780. 8. — c) Blumen aus Krain. Für das Jahr 1781. Eger. 12. 158 S. — Eine Sylhouette. Zueignung (Dem Urtheile der Kenner, und der Gnade der Liebhaber unterthänigst gewidmet von A. Th. Linhard). Vorbericht (Ich will's wagen, will mich meiner Muthlosigkeit entschwingen, dachte ich mir, putzte meine Muse so gut als möglich zusammen, und führe sie hiemit feyerlich auf. Sie ist ein Landmädchen, und kann nicht artig thun, aber erröthen kann sie, und schamhaft erröthen ist oft besser, als sich kühn weg entschuldigen. — Die Wahrheit zu gestehen, ich habe nicht genug Eigenliebe, um zu glauben, in meinen Liedern sey Glut, und ich könne ihn fliegen, den Flug. Meine Absicht war bloss, die Nachbarn gegen Norden zu

überzeugen, dass in unserem undeutschen gebirgigten Vaterlande hie und da zwischen Hecken und Disteln auch noch ein Blümchen heraufschiesst, dessen Geruch freylich nicht ambrosisch, aber vielleicht erträglich ist. — Nur etwas noch. Ich kündigte einen *Musen almanach* an, und gebe einen *Blumenstrauss*. Man wird mirs, hoffe ich, um so viel weniger übel nehmen, da ich bloss den Namen änderte, und die Sache behielt etc.) — *Das öde Eiland*. Ein Singspiel in einem Aufzuge. Nach *Metastasio*. *Gedichte* . . . *Der Turnier zwischen Ritter Lamberg u. Pegam* (Nach dem uralten Slavischen: Wie im Wetter, so stürmet auf seinem gewaltigen Wicherer — Durch das zitterende Wien der mächtige Pegam, das Feuer — Unter dem Hufe hinweg spritzt. Nun ruft er, die Hochheit und düstern — Stolz im blutigen Rufen: wo sind sie, deine Versuchten, — Fürst des erhabenen Wiens! . . .) *Die Menschenliebe Josephs II.* . . . *Trinklied der Kroaten*. *Horaz I. B. 39. 40. Ode* . . . *Ein Mann ein Wort* . . . *Uiber die Nutzbarkeit der natürlichen Philosophie* (Nach dem Englischen). *Gedanken, gedacht beym Grabe Theresens* . . . — *d) An Joseph nach dem Tode Marien Theresens im Winter. 1781. 8. 6 S.* *e) Versuch einer Geschichte von Krain und den übrigen Ländern der südlichen Slaven Oesterreichs von Anton Linhart, k. k. Kreisschulenkommisär, u. Mitglieder der oekon. Gesellschaft in Krain. I. B. Von den ersten Spuren einer Bevölkerung im Lande bis zur ersten Anpflanzung der krainischen Slaven. Mit einer grossen Charte u. zwei kleinern Kupfern. Laibach, Eger. Verlag. W. H. Korn 1788. 8. 444.* — *II. B. Von der ersten Anpflanzung der krainischen Slaven bis auf ihre Unterjochung durch die Franken. Mit einer Charte von dem alten Karantanien, u. einer räsonnirenden Tabelle über das slavische Alphabet. Von A. Linhart, k. k. Sekretär der Landeshauptmannschaft in Krain. Laibach, 1791. 8. 397.*

„Linhart war nicht nur ein gelehrter in mehreren Fächern des Wissens, besonders in der vaterländischen Geschichte, sondern auch ein eifriger u. verdienter Nationalschriftsteller . . . Sein historisches Werk, welches leider unvollendet geblieben, ist bei weitem kritischer, als was bis dahin über die Geschichte Krains geschrieben wurde (Šaf. 28. 29). — *V tej knjigi razkazuje v predgovoru (14 str.), kolike pomembe je Kranjska sploh, kateri in kako so o njej vže pisali na pr. Megiser, Krön, Bauzer, Schönleben, Valvasor itd., na ktere stvari hoče se ozirati on p. na stare spominke, napise, na nekdanje verstvo, na oliko in jezikoslovje, na sosednje narode, brez katerih se povestnica Kranjska posebej ne da pojasnovati; kolike osnove ima, ki jih bode javaljne izvršil itd. V II. zvezku graja spet v predgovoru (11 str.) izraz: Ilirski jezik, Ilirski Slovani, češ, tako se reče nemški, ogerski t. j. na Ogorskem bivajoči Slovani; našteva znake, po katerih se določuje staro sorodstvo mej njimi; Slovan mu je iz selo Wohnsiz n. Selovan-en-ec; Aemona Laibach — Laubach iz Luba, Lublena itd. — Najvažnejše pa so mi v drugi knjigi besede, ki naj bi jih pač pomnili učenjaki naši:*

„Dass die Slaven, obschon kaum bemerkt in der grauen Vorzeit, eine Grösse, wie keine andere Nation, erreicht haben; dass sie, ehe Rom und Byzanz ihren Namen wusste, furchtbar u. weit ausgebreitet da standen, um Reiche zu zerstören, u. zu errichten; dass sie noch jezt fast das halbe Europa u. Asien beherrschen, o. bewohnen; dass keine Nation die Aufmerksamkeit des Geschichtsforschers, des Philosophen, und des Staatsmannes so sehr verdiene, als die slavische, darüber ist man in der gelehrten Welt schon einig geworden. — Dass aber unter den Völkern der oesterreichischen Monarchie die Slaven an Zahl u. Macht die überlegensten sind; dass, wenn es in der Staatskunde üblich wäre, die Summe der vereinigten Kräfte, worauf die Majestaet dieses Staates ruhet, von der grössten homogenen Kraft zu benennen, Oesterreich eben so eigentlich, als Russland, ein slavischer Staat heissen müsste, darauf, glaube ich, ist man noch zu wenig aufmerksam

gewesen. Man lasse aber, um überzeugt zu sein, nur einen Blick vom adriatischen Meere, durch Innerösterreich, durch Ungarn, u. die einverleibten Königreiche — mit einem Seitenblicke gegen Osten hinab — durch Galizien u. Lodomerien, durch Schlesien, Mähren u. Böhmen hinwandern, zähle alsdann die Millionen Slaven, u. urtheile, was sie für Oesterreich sind, was sie sein können!!! (Vorr. II. Band).“

Um die slowenische Nationalliteratur machte sich Linhart besonders durch die Bearbeitung zweier Lustspiele in der Landessprache verdient, die dann gedruckt u. von Dilettanten im laibacher ständischen Theater aufgeführt wurden. Dies war allerdings ein sehr zweckmässiges Mittel, die Theilnahme der Gebildeteren u. Vornehmeren für die Muttersprache u. ihre Literatur zu gewinnen (Šaf. 29). — Ti njegovi slovenski prevodi so pa:

1) Šhupanova Mizka. Ena komedia v' dveh akteh. Prenarjena po tej nemški: Die Feldmühle, inu v' Lublani jegrana v' Lejti 1790. Štifkana per Joan. Frid. Egerju. 8. 37 str. — (Peršone: Tulpenheim, en žlahtni Gospod. Šternfeldovka, ena mlada bogáta Vdova. Monkof, Tulpenheimov perjatel. Jaka, župan. Micka, njegova hčer. Anže, Micken ženem. Glažek, en Šribar).

2) Ta Veffeli dan, ali: Matizhek se sheni. Ena komedia v' pet aktih. Obdelana po ti franzofki: La folle journée, ou le mariage de Figaro par M. de Beaumarchais. Stifkana v' Lublani v' lejti 1790 per Ignaci od Kleinmayerja. 8. 150 str. — (Peršone: Baron Nalétel. Rozala, njegova gosa. Matiček, Gartnar grašinski. Nežka, hišna dekelca. Tonček, en Študent na vakancah. Zmešnavá, en Advokat na deželi. Žužek, Kanclir grašinski. Budalo, njegov Šribar. Jerca, županova hčer. Jaka, en Lakaj. Gašper, en Delovec. Rihtni hlapec. Godci. Kmeťeški fantje, inu dekličí. Jegra se na enim gradi na gorenskim, blizu ene vassy.) — Besedo kaže naj vrh tega še konec:

Matiček poje.

Je 'n fanteč, k' roge nam stavi,

Njemu se Lubezen pravi,

Tisti repetnice imá.

Vejš zakaj? — za to, de lože

'Z ene do te druge rože

Sèm in' kje ferfulit zná.

Vsi. Zdej zapojmo, zdej vukajmo!

Možje. { Eden drugmu } ogen dajmo!

Žene. { Ena drugi }

Jeza, žalost, le na stran!

Dons je moj vesseli dan!

„Beide Stücke sind nicht blosse Uibersetzungen, sondern freie Bearbeitungen mit Nationalisierung des Sujets u. getreuer Beobachtung der Nationalsitten, lebendige Gemálde des krainischen Lebens, wenigstens wie es vor 40 Jahren noch war. Die Sprache oder zunächst die Schreibung erscheint zwar in grammatischer Hinsicht, bei den Fortschritten, die seitdem die krainische Grammatik gemacht hat, im Einzelnen noch ungenügend, auch durch unnöthige Germanismen, die jetzt auch minder geübte Schriftsteller zu vermeiden wüssten, entstellt; im Allgemeinen aber ist der echte krainische Ton so getroffen, wie in wenigen krainischen Büchern, von denen freilich auch wenige krainisches Leben darzustellen haben. Schade, dass der Gegenstand des Veffeli dan wirklich leichtfertig ist, so dass man jetzt eine erneuerte Auflage davon kaum erwarten darf. Übrigens enthält das Lustspiel auch ein paar sehr hübsche Gesangstücke (Šaf. 85. 86. Vgl. auch Kopitar's Grammatik. S. 295. Selbstbiographie. Slav. Bibl. I. 12).

3) Bukve od Kug inu Bolezen Goveje Živine, tih Ovac inu Svin, popissane za Kmete na povelje tē nar vikši Gospodske od Joanneza Wolstajna, Doktorja za Arcnijo, inu Ranocelnost, Directorja inu vučenika živinske arcnije v' cessarskim krajlevim špitali za živino na Duneji. V' Lublani. Per Ignaciu Kleinmajerju 1792. 8. 208. — Na razgled bodi iz predgovora: „Lubi Kmetje! Od deržanja tē živine: od kug inu bolezen, katere vašo živino teró, bom jest z' vami v' tih bukvah govoril . . . Bogejte moje opominovanje inu navuk! deržite, inu dopolnite tiga istiga! — za volo tega se nimate meni, ampak svetli Cessarici, Mariji Therezji, inu nje visokim synovam Jožefu timu drugimu, inu Leopoldu zahvaliti. Tej prvi sim jest enkrat v enim pogovoru djal, de vam hočem ene bukve od živinskih bolezen dati. „To piši, je rekla, to nikar ne pozabi; če raven jest ne bom doživela, kaj tvoje bukve tim vbogim kmetam nucale bodo, bodo pak moji otroci doživeli“. Tē so bile bessede te svetle Marije Therezije. Ona jih je takú gorke na moje sèrcę položila, de jih nigdar — nigdar pozabil ne bom.

Čez stiri lejta, 1773, mi je Jožef ta drugi skuzi mojo vikši Gospodsko letó delu naložil, od kateriga je vže ta perva skušna v šejst jezikih na dan prišla, inu edenajstkrat na novič vtiskana bla. Letę bukve, katere so skuzi grozno mujo inu dolgu lejt med vsimi tē nar bolši ratale, vy dobité od Leopolda tiga drugiga. Vzemite jih z' častjó, inu bodite njemu hvaležni.“

Da je to knjižico poslovenil A. Linhart, ne pa Jos. Ignat. Fanton de Brunn, kakor po Bibl. Carn. (p. 18.) trdi Šafařik (S. 97), spričuje mi baron Sigmund Zojs, kteri je 4. aprila 1794 iz Ljubljane pisal V. Vodniku: „Das Buch, wovon Sie erwähnen, ist mir nicht bekannt, es wäre denn das vom Pater Markus übersetzte Noth u. Hülfsbüchlein für Bauern, oder das von Lienhart übersetzte Werk des Prof. Wollstein, wovon ich Ihnen hier einige Exemplare, zum Vertheilen an die Nachbarsleute, mitschikke etc.“ (Vodn. Spomenik 1859 str. 47). Jezik se v besedi in v obliki vjema, čas tudi, in Zojs je to lahko na tanko vedil. Tudi sicer se Linharda v svojih pismih pogostoma spominja. — „An ihr deütsch derfen Sie in Briefen gar nicht denken, sondern von der Hand wegschreiben, was immer gesagt werden soll, wie ich es thue, ohne einander im mindesten zu geniren. Ausser Linhart, dem dies Glück zu theil ward, derfen wir uns, auch Kummerdey nicht rühmen, nur eine Zeyle, österreicherischer Idiotismen frey, schreiben zu können! Dies hindert uns aber nicht, einander zu verstehen — und übrigens sind wir ja nur Slaven, und befeissen uns unserer Muttersprache“ (Vodn. Album S. 58). — „Ueber Lienharts Todt wird noch immer gedichtet . . . Bisher gefällt mir Prof. Pentzel's Epitaph noch am besten:

Tumulus Triviae Sanctus

h. s. c.

Antonius Linhart

Herbersteinii, Schönlebenii, Valvasoris

Ingenia junxerat unus.

S. i. t. l.

... Im Krainerschen müssten es gereimte Verse seyn, damit man sie desto leichter gang und gebe machen könnte etc.“ (Vod. Alb. 52). — Te mu je vgodno zložil dr. Fr. Prešern, ki se pod napisom latinskim nahajajo na spomeniku njegovem:

Antonio Linhart Carnioliae Historiographo Et Caesareo-Regii Capitaneatus Ducat: Carn. Secretario. Hoc Merenti Moerentes Posuerunt Amici. Obit 14. Julii 1795.

Stezé popustil nemškiga Parnasa,

Je pisal zgodbe kranjske star'ga časa.

Komú Matiček, Micka, hči župana,

Ki mar mu je slovéntvo, nista znana?
 Slavile, dokler mertvi se zbudijo,
 Doma bote Talija, Klijo.

Slovstvena zgodovina v slovenski ljudski šoli.

(Piše **Gradimir**.)

(Dalje.)

Fran Metelko.

(Glej 13. berilno vajo: „Popotnika in medved“.)

Fran Metelko se je rodil v dan 14. julija 1789. l. v Škocijanu na Dolenjskem. Šolal se je v Rudolfovem (na Dolenjskem) in v Ljubljani; 1814. l. je bil v mašnika posvečen ter je šel kaplanovat v Gorje; a užé drugo leto pride za kaplana k stolni cerkvi v Ljubljano. Nekoliko časa je opravljal tudi službo duhovnega voditelja v Ljubljanski bogoslovnici. L. 1816. ustanóví takratni semeniški vodja, poznejši škof Tržaški, M. Ravnikar, šolo slovenskega jezika za bogoslovce; za učitelja v to šolo je bil pozvan Fr. Metelko. Učil je v bogoslovji od l. 1816. — 1848. L. 1849. postane Metelko profesor slovenščine na Ljubljanski gimnaziji, v kateri službi je ostal do 1858. l. Umrl je po skoro dveletnem bolehanji v dan 27. decembra 1860. l.

Fran Metelko je bil učen in sloveč slovničar slovenski. Znal je poleg svojega materinega jezika temeljito nemški, laški in francoski; a čez vse ljub mu je bil materin slovenski jezik. L. 1825. je spisal po nemški preizvrstno slovensko slovnico, katero je nazval: „Lehrgebäude der slovenischen Sprache“. (Učilna zgráda slovenskega jezika). Ta slovnica je v resnici mojstersko delo, prava zakladnica, iz katere so zajemali vsi bodoči slovničarji slovenski. Imenitna ta Metelkova slovnica se naslanja na jezik, kakeršnega govórí priprosti naš národ, a ob enem se ozira na staroslovenščino, katera je mati zdanji slovenščini. Pomniti je, da je Metelko priporočal v tej slovnici nov črkopis, po njem „metelčica“ zvan. A do splošne stalne veljave se metelčica ni mogla popeti, niti ne izpodriniti takrat udomačene „bohoričice“. Vrhu te učene slovnice objavil je Metelko še marsikatero knjigo za rabo šolskim otrokom; tû imenujemo le njegov „Abecednik za slovenske šole“ (1829. l.), „Številstvo za slovenske šole“ (1830. l.), „Berilo za male šole na kmetih“ (1834. l.). Priobčil je tudi kitico Ezopovih basni, izmej katerih nahajate v našem berilu jedno, namreč „Popotnika in medved“, kojo smo čitali.

Metelko se je potegoval in je pisal kaj lepo in čisto slovenščino; odločno se je protivil temu, da bi v slovenščino jemali izraze iz drugih narečij. Njegova je zasluga, da se je slovenščina v jako kratkem času ugladila ter dobila stalna, znanstveno podstavna pravila; k temu je namreč pripomogla omenjena izborna njegova slovnica. Metelko je bil iskren narodnjak in kot človek skromna in blaga duša. Rad je bednim ljudem pomagal z znatnimi svotami; pri tem pa navadno ni imenoval svojega imena, da obdarovani ljudje niso vedeli, kdo jim je dobrotnik! Iskreno je ljubil slovensko mladino, pa tudi národne slovenske učitelje, ki delujejo uspešno za slovenščine razcvit in blagor národa. Vse svoje precejšnje premoženje, katero si je bil baje „po sreči“ in z varičnostjo pridobil, zapustil je v blage namene! S tem je še dandanes pomagano marsikateri siroti na Kranjskem; pa tudi Kranjski učitelji, odlikujoči se v slovenščini in sadjereji, uživajo še zdaj dobroto Metelkove zapuščine, takó zvane „Metelkove stipendije“.

Takemu vrlemu možu, kakeršen je bil Metelko, bode naš národ hranil vedno hvaležen spomin!

Fran Levec.

(Glej 17. berilno vajo: „Cerkvica“.)

Fran Levec se je rodil na Ježici na Kranjskem 1846. l. Učil se je v Ljubljani in na Dunaji ter je zdaj profesor na ljubljanski višji realki. Uže kot dijak je zlagal mične pesni, katere je priobčeval v različnih slovenskih časopisih. Ko je Stritar 1870. l. jel izdavat Dunajski „Zvon“, podpiral ga je Levec z lepimi svojimi pesnimi, a pozneja leta je priobčeval v „Zvonu“ jako znamenite opise „odličnih pesnikov in pisateljev slovenskih“. Ko je bival kot gimnazijalni učitelj v Gorici, priobčil je knjižico: „Valentin Stanič“, v kateri opisuje življenje in delovanje Goriškega pesnika in pisatelja Staniča; baš ta čas je Levec tudi marljivo podpiral Goriški list „Soča“. Za „Družbo sv. Mohora“ je kaj spretno opisal pokojnega vrlega rodoljuba dr. J. Bleiweisa. To pesnico, „Cerkvica“, katero smo tu čitali, zložil je Levec še kot dijak; v IV. Berilu pa bomo čitali krasno Levčevo pesen „Na planine“.

To, in marsikaj družega je priobčil Fran Levec. Zdaj ureduje znani „Ljubljanski Zvon“. Levec je iskren slovensk rodoljub in kot učitelj priljubljen in spoštovan mož.

(Dalje prih.)

Književstvo.

Črtice o knjigi „Slovenska slovnica“ z naukom, kakó se pišejo pisma in opravljeni sestavki. Spisal Peter Končnik. Na Dunaji. V c. k. založbi šolskih knjig. 1883. Cena 50 kr. (Tone Brezovnik.)

Ko sta 1878. in 1879. l. izišli knjigi „Začetnica in Prvo Berilo za ljudske šole, spisal Iv. Miklosič“ in „Drugo Berilo in slovnica za ljudske šole“, pozdravil sem ju v „Slov. Narodu“ z velikim veseljem, kot prvi začetek k izdavanju nam toliko potrebnih šolskih knjig. In nisem se varal takrat! Dobremu začetku pridružilo se je dobro nadaljevanje. Že 1880. l. prineslo nam je „Tretje Berilo za ljudske šole“, 1883. l. pa „Četrto Berilo za ljudske in nadaljevalne šole“. Takó je slovensko učiteljstvo bilo preskrbljeno z dobrimi berili; treba je bilo le še dobre, po novih načrtih in tirjatvah zdanjega šolstva osnovane slovnice kot voditeljice k vsemu jezikoslovnemu pouku. Tudi to nam je preskrbel marljivi spisatelj Družega, Tretjega in Četrtega berila g. P. Končnik, zdanji ravnatelj Celjske gimnazije, ter takó svojemu prekornemu delovanju napravil lep, dostojen zvršetek. Letos je namreč izišla tedaj imenovana knjiga, katero vsak učitelj veselo pozdravlja, knjiga, katere smo v ložjo dosego predpisanega učnega smotra živo potrebovali.

Pa kakor vsaka reč, ima tudi ta nova slovnica svoje zagovornike in svoje — nasprotnike. Nekaterim je preučena (!), drugim preobširna. A kdo pa more trditi, da se mora na vsaki šoli vse preučiti, kar nam kaže knjiga! Pisatelj sam menda tega ni mislil, nego kaj in koliko to prepustil je previdnemu učitelju, kateri naj si stvarino za svojo potrebo sam uredi.

Tudi Četrtemu Berilu predbaciva se preobširnost. A zdí se mi, da oni, kateri to trdijo, presojujejo knjigi le s svojega stališča. Premisliti pa moramo, da imamo razen eno- in dvorazrednic tudi še tri-, četvero- in celo peterorazredne redne in pa kmetijske in obrtnijske nadaljevalne slovenske šole. In tudi za te sta ti knjigi namenjeni. Pičlo število slovenskih ljudskih šol pa ne dopušča našim pisateljem za vsako kategorijo šol izdati posebne knjige, kakor je to n. pr. pri Nemcih, kateri imajo svoj „drei — achttheiliges Lesebuch“ in slovnice za vsako šolsko leto in za vsako kategorijo šol posebej, nego naše knjige morajo biti za vse kategorije ob enem. Zató pa morajo obsegati tudi vsemogočo stvarino in le kategoriji šole in individualiteti učiteljevi je prepuščeno, kaj naj uči iz té, kaj iz one knjige, kaj v tem, kaj v onem razredu, oziroma šolskem letu. Pisatelja pa so morale voditi besede:

„Če daješ kaj, le mnogo daj,
Potem vsak si lahko vzame kaj.“

Da morajo biti naše šolske knjige, posebno one za višje razrede, obširne, tirja, dokler ne dobi vsaka slovenska pokrajina svoje posebne šolske knjige (kar bi ravno ne bilo želeti) tudi ta okolnost, da imajo različne dežele tudi različno šolsko dobo: Štajersko in Koroško 8letno, Kranjsko in Primorsko pa le 6letno. In vendar morajo skupno za Slovence izdane knjige vstrezati vsem deželam!

Ravno ta mnogovrstnost in obširnost slovnice kakor berila pa sili učitelja, da si takoj v začetku šolskega leta napravi kalikor mogoče natančen načrt o tvarini, katero misli v tem šolskem letu preučiti. Delovanje brez pravega načrta kaznovalo bi se tù ostro. Pri izdelovanji tacega načrta razvidel bo učitelj takoj, da niti pri slovnici niti pri berilu ne bo smel učiti od strani do strani, nego razdeliti si bo moral že itak v koncentrične kroge razdeljeno tvarino še v manjše, za eno leto pripravne, toda vendar celoto obsežajoče kroge. Če bo to storil, videl bo, da mu slovnica nikakor preveč tvarine ne podaja, nego hvaležen bo za množico različnih srečno izbranih vaj in nalog, katere bode pri direktnem in indirektnem pouku prav lahko in uspešno uporabljal.

Prepričan, da g. pisatelj nikakor ne meni, da bi se morala na vsaki šoli vsa slovnica preučiti, šel sem na pisateljevo prijazno povabilo vesel k njemu, da poizvem, kaj in koliko misli on, da naj bi se na raznih kategorijah šol preučilo, oziroma brez kvara izpustilo. Kar sem tù od gosp. ravnatelja zvedel, dovoljujem si, ter prijaznim čitateljem tega lista tukaj naznanjam. Predno pa preidem do posameznih paragrafov, navedem naj v ložje razumljenje nekaj glavnih vodil ali razjasnenj o uravnavi slovnice.

Tisk v slovnici je četreren: navadni („cicero“), kursivni, razpet in debel. Navadni tisk porabljen je pri izpeljavanju kacega pravila, pri nalogah in pri manj važnih pravilih in opómnjah. Kursivno tiskana so glavna, razpeta pa le relativno važna pravila. Pomen debelo tiskanih besed raztolmači si vsak lahko sam.

Pojem „manjrazredna“ ali „večrazredna“ šola razume naj se takó: „Manjrazredne“ šole so vse eno- in dvorazrednice in one trirazrednice na Štajerskem, na katerih vsled olajšav šolske novele z 2. maja 1883. l. sedmega in osmega šolskega leta v istini ni več; „večrazrednice“ pa so vse druge. Trirazrednice na Kranjskem in Primorskem prištevam vse k večrazrednicam, ker se v teh deželah ne trudijo toliko z učenjem nemščine, ter zató lahko materin jezik bolje negujejo.

Kjer se kako pravilo izpustí, izpusté se razumljivo tudi dotične vaje.

Paragrafi, o katerih tukaj ničesar ne omenim, so važni, ter naj bi se na nobeni šoli ne izpustili. Po teh občnih opazkah pogledjmo posamezne paragrafe!

§. 2. Le glavne reči. §. 4. je za one šole važen, kjer se glagol zavsem priučuje. §. 20. [na str. 53.] Manjvažne „Opómnje“ se lahko izpusté. §. 22. [na str. 60.] Kar je manjvažnega se izpustí. §. 24. [na str. 63.] zadostuje za razdelitev glagola na manjrazrednicah. §. 32. [na str. 72.] lahko izostane. §. 36. Že tisk kaže, da se „Opómnje“ morejo izpustiti. §. 37. Določna in nedoločna oblika se le primerno omeni, a se drugače izpustí. §. 39. se na manjrazrednicah izpušča. §. 41. Opazka „3“ a, b, c je važna, da-si tega tisk ne kaže. §. 42. Opómnji 1 in 2 moreti izostati. §. 43. Če smo izpustili §. 37., odpade tudi „Opómnja“ 3. §. 45. Tukaj se kaže le pojem, a kadar dospemo do zloženih stavkov, takrat temeljito. §. 46. Opómnja naj bi bila razprto tiskana. §. 49.—53. Le pojem. §. 54. Na manjrazrednicah le: kot prilastek rabimo tudi roditelje, in sicer: b. §. 58. Prisllovov se ni treba na pamet učiti; dovolj je, da jih otroci poznajo. §. 64. Kursivno tiskano je le za večrazrednice. §. 65. se kaže pri zloženem stavku. §. 66. in 67. izostaneta na manjrazrednicah. §. 69.—74. le na večrazrednicah. §. 75. je vaja. §. 76. le na večrazrednicah. Pa tudi tù se sme pravilo „e“ izpustiti. §. 77. Kjer se kaže §. 76., kaže se tudi ta. §. 78. in 79. se smeta izpustiti. §. 80. se sme sicer izpustiti, a učitelj sam se bode iz njega marsičesa naučil. §. 82. Iz tega paragrafa naj se na manjrazrednicah izmej pravil vzameta vsaj točki „a“ in „e“. §. 83. Kar se zloženih stavkov tiče, ravná naj se vsak po normalnih učnih načrtih. Na vsak način pa bo moral učitelj učenecem pojem priredja in podredja prisvojiti. — Temu paragrafu naj se dodá še sledeče pravilo: Mej posameznimi deli zloženega stavka stoji največkrat vejica. §. 84.—110. Vse stavkoslovje priporoča se skrbi učiteljevi. Kaže naj kolikor more; kajti ravno ta del slovnice je nad vse pripraven otrokov razum bistrirati ter ga k vednemu pazljivemu premišljevanju siliti. Važen pa je ta oddelek tudi zaradi prepon ali ločil. §. 111. Tisk kaže, kaj je važnejšega. §. 112. ujema se s §. 84.—110.

Na strani 186. začnó se „vaje v spisji“. Razdeljene so v povesti, popise, primrjave, razložbo pregovorov, liste, najnavadnejše naslove, prosilne liste in opravilne sestavke, povsod z mnogimi pododdelki. Da se tudi te vaje ne poučujejo od strani do strani, razume se samo ob sebi. Učitelj naj skrbi, da pride vsako šolsko leto vsaka vrsta vaj na vrsto. Nekatere vaje n. pr. na str. 232., 234., 235. in dr. so primerne bolj za nadaljevalne šole, da-si naj učitelj tudi redno učence ž njimi seznaniti skuša. Na str. 209.—215. [občni pouk o pismih] porabi naj se kot berilna vaja s primernim razlaganjem.

Če bomo torej to slovnico na ta način obravnavali, ne bomo se pritoževali, da je preobširna ali preučena, nego hvaležni bomo gospodu pisatelju, da nam je podal toliko raznovrstnosti, katere na večrazrednicah ali v razredih z več oddelki moremo s pridom porabljeni.

Tako bode ta slovnica gospodu pisatelju v čast, šolam pa v korist, kar Bog pomozi!

Molitvenik za dijake. Češki spisal Anton Mužik. Poslovenil Franjo Marešič. V Ljubljani natisnili in založili J. Blaznikovi nasledniki. Ta zanimivi in prav spretno sestavljeni molitvenik obsega domačo pobožnost, očitno pobožnost, molitev k zakramentom, pobožnost do Jezusa Kristusa, pobožnost k blaženi Devici Mariji, pobožnost k sv. angeljem, pobožnost k svetnikom božjim, pobožnost v različnih potrebah življenja ter mnogo psalmov, himen in pesmi. To lepo molitveno knjižico živo priporočamo naši bolj izobraženi šolski mladini.

Šolska letina.

Letno poročilo čveterorazredne ljudske šole v Postojini 1884. l. (Konec.)

Dragi! Spominjajmo se danes tudi Njih Veličanstva, presvetlega cesarja Franc Josipa I., pod čegar modro vladno učilnice cvetó. Njemu, ki tako ljubeznjivo skrbi za vse svoje národe, obljubimo, vedno udani ostati.

Dnè 15. t. m. minulo je eno leto, kar je bil naš premili vladar v Postojini; takrat bili smo tako srečni, Ga osobno spoznati. Milo obličje našega vrhovnega gospoda vtisnilo se nam je neizbrisljivo v spomin. Káko veselje navdajalo je naša srca, s káko radostjo hiteli smo otroci sè šolsko zastavo, z vejicami v rokah in v prazničneji obleki proti kolodvoru, da dostojno vzprejemo svojega mogočnega cesarja in vladarja! Nenavadna množica ljudstva od blizu in daleč stala je lepo vrstena ob cesti in pričakovala z nami vred presvetlega cesarja. Pri Njegovem prihodu razlegalo se je milo zvonjenje iz zvonika, možnarji so pokali z bližnjega Soviča in iz tisoč grl zadoneli so krepki in navdušeni živijo-klici, kateri so se daleč na okolu razlegali. To je bil zares veličasten, a tudi vesel in srečen dan za nas. Danes k sklepu šolskega leta obhajamo ob enem obletnico cesarjevega prihoda v Postojino. Spominjati se hočemo tega veselega dnè ter presvetlega cesarja danes slaviti v primernih pesmih in s primernim petjem. Iz globočine svojih vedno zvestih in udanih src zakličemo: »Bog živi presvetlega cesarja Franc Josipa in presvetlo cesarico Elizabeto! Bog živi cesarjeviča Rudolfa in njega zaročnico Štefanijo! Bog živi preslavno Habsburško rodovino!« Živijo! Živijo! Živijo!

Drugi slavnosti govor glasil se je tako-le: »Drage součenke! Veselo je gledati vrtné cvetice, če priden vrtnar za nje lepó skrbi. Pod cvetjem šibijo se zlahne glávice, in prijeten duh se razprostira po okolici.

Takemu vrtecu podobna je šola, a cveticam podobne smo me dekleta. Tudi me v nedolžnosti cvetemo, kakor nježne cvetice in lepo se razvijamo na duhu in v modrosti po dobrotni skrbljivosti naših blagih učiteljev. Kakor vrtnarji potrebuje škodljivi plevel, da morejo lepši cvetice poganjati; kakor oni poskrijejo nježne cvetice, kadar burja vihra in nastane za nje škodljiva mrzlota; kakor jih po letu v hudi vročini škropijo, kadar zevajo revice po kaplji dežja: takó tudi dobri naši odgojitelji za nas skrbé. Iztrebijo nam naše mnogotere napake, varujejo naše mlade dušice pred poginom ter nam pojijo naš duš sè studentem življenja.

Drage součenke! Za nekatere izmej nas prišel je čas, da damo tej šoli slovo za zmiraj. Otožno nam je danes pri srci, ker se ločimo iz učilnice, s katero smo bile toliko let takó tesno zvezane. Presrečna otročja leta ležé pred nami, in če se na taiste nazaj ozremo, zapazimo le dobrote, katere smo prejele, le ljubezen in zvestobo, s katero se je z nami ravnalo, le prizanesljivost z otroško slabostjo, le modro in dobrotno skrb za naš telesni in dušni blagor in za našo prihodnost. Kaj pa imamo me dati častitim učiteljem in ljubim starišem za vse nam storjeno dobro? Le skromne besede hvaležnosti! Da pa prihajajo te besede iz dna našega hvaležnega srca, to hočemo pokazati sè svojim vedenjem v življenji. Dati Vam hočemo zagotovilo, da se bomo vselej po Vaših lepih naukih ravnale, spodobno se vsekdar vedile v cerkvi ter ljubega Boga nikoli ne pozabile; čisto srce naše naj bode Njemu darovano. Lepo se bomo obnašale doma; svojim starišem hočemo vselej pokorne biti, ter jih ljubiti in spoštovati, kakor to zapoveduje Božja zapoved. Slabe družbe se hočemo skrbno ogibati kakor kačjega strupa. Rasti hočemo kakor lilija bela v nedolžnosti in vijolica modra v pohlevnosti.

Spominjati se hočemo v dejanskem življenji, kamor nas užé Božja previdnost zdaj ali pozneje pripelje, da smo se v otročjih letih učile, da je naš vrhovni namen, spoznavati resnico in pravico,

vaditi se v dobrem in zlahtnem, ljubiti svojega bližnjega, kakor samega sebe in Boga čez vse. V to svrhu prosimo Božjega blagoslova, da nam bode mogoče, svojim obljubam zvestim ostati«.

Letno poročilo čveterorazredne deške ljudske šole v Rudolfovem — (Rudolfswertu) 1883/4. l. zaznamnja v šolski knjižnici 279 različnih knjig v 410 zvezkih. Poučevalo je 5 učiteljev č. č. o. o. frančiškanov. V šolo je hodilo 169 učencev.

Letno poročilo čveterorazredne deške in dvorazredne dekliške šole v Črnomlju 1884. l. ima na čelu lično in prav primerno povest »Janez Vrlin« (nekaj v pouk in kratek čas; napisal Fr. Šetina). Poučevalo je 5 učiteljev, dva kateheta in ena učiteljica. Šolske mladine je bilo vse skup 591.

D o p i s i.

Od Kolpe. Okrajna učiteljska konferencija na Vinici v 13. dan avgusta t. l. za okrajno poglavarstvo Črnomelj. Po ukazu blagorodnega gospoda c. kr. okrajnega šolskega nadzornika zbralo se je učiteljstvo užé ob 9. uri dopoldne, ter udeležilo se sv. maše po umrlem tovarišu gospodu Josipu Kavšek-u. Pri sv. opravilu peli so zbrani učitelji. Po dokončani sv. daritvi šlo je učiteljstvo in mnogo zbranega pobožnega ljudstva na gomilo ranjcega, kjer je zapelo po opravljenih molitvah dve žalostinki. Marsikatero okó se je rosilo po prezgodaj umrlem tovarišu. Od gomile Kavšek-ove šel je sprevod k grobu ranjcega Tomšiča, bivšega učitelja Viniškega in očeta našega vrlega pisatelja, gosp. Ivana Tomšiča, in tudi na tem grobu so učitelji zapeli žalostinko.

Ob $\frac{3}{4}$ 10 sešlo se je pa vse učiteljstvo v krasno okinčani sobi I. razreda Viniške dvorazrednice. Razun nadučitelja Semiškega, gospoda J. Schiller-ja, ki se je o tem času moral kot c. kr. častnik udeležiti vojaških vaj, bili so navzoči vsi gg. učitelji in gspdc. učiteljice tega okraja. Zbrane počastili so sè svojo navzočnostjo tudi c. kr. okrajni glavar, blagorodni gospod Henrik Jagrič, Viniški župnik, g. Jurij König, in deželni potovalni učitelj kmetijstva, g. Pirc.

Gospod predsednik z ganljivimi besedami pozdravi skupščino in jo vzpodbuja k pazljivosti pri razpravljanji toček dnevnega reda. Na to predstavi na novo v ta okraj došle učitelje in učiteljice. Spominja se umrlega učitelja g. Josipa Kavšeka, ter ga priporoča v blag spomin. — Zapisnikarjem se po predlogu gosp. Dular-ja per acclam. volita nadučitelj Šest in učitelj Vrančič, oba iz Metlike. — Namestnikom si gospod nadzornik ne voli nikogar, ker upa, da bode užé sam stvar rešil.

Na to sledé opazke nadzornikove. On izreče o napredku šolstva svojo zadovoljnost; vender bi se v marsikateri reči dalo še mnogo izboljšati. — O slovenskem jezikoslovji se še zmiraj na pravilne spise in na vaje »pisma pisati« premalo ozira. Na eni sami šoli je gosp. nadzornik zapazil, da so otroci v resnici pismo pisali, ga zavili, zapečatili, adresirali in da so se jim pokazale poštné nakaznice, listnice i. t. d. Nekateri odlašajo to na ponavljalno šolo. Učni smoter se mora v vsakdanji šoli doseči, tam se pa pouk le ponavlja in razširja. — Tudi v nemškem jezikoslovji naj se gleda na to, da se otroci bolj v govorjenji in prestavljanji urijo, kakor pa s pravili in teorijo. Nikdar pa naj učitelj ne pozabi nalog vestno popravljati! Bolje je, da se učencem dá manj nalog, a zahteva naj se strogo, da se te napravijo snažno in oddajo o pravem času. — Pri računstvu naj se v čveterorazrednicah naloge izvršujejo tudi v nemškem jeziku, ker nam to ukazuje učni črtež, in ker se s tem nemško govorjenje zdatno pospešuje. Naloga naj se vselej ponovi, na kar še le sledi izpeljava računa. V računstvu naj se izdeljuje več nalog, ki se v praktičnem življenji čestokrat rabijo. Otrokom naj se do dobrega razloži metrična mera in vaga; če je šola še nima, naj se oskrbi. O starih vedrih in funtih se še mnogo čuje; to naj se opusti. Nekateri se predolgo zadržujejo pri eni vrsti računov, konečno pa časa zmanjka in najvažnejši in najpotrebnejši računi se niso priučili n. pr. obrestni računi i. t. d. Tudi računske naloge se morajo popravljati. Pri reševanji nalog mora otrok povedati, kakó bode račun izdelal, povedati mora tudi »zakaj« bode také naredil in ne drugače. Čisto naopačno je torej, če se učencu kar le pové: to bodeš soštel, to odštel i. t. d. — Ravno také se mora učna snov v zemljepisji, zgodovini in natoroznanstvu také razdeliti, da se vsaj najpotrebnejše vzame. Nekateri učitelji se pečajo preveč z zgodovino starega veka, potem jim pa za srednji in novi vek časa primanjkuje, še manj pa se tedaj učenci seznanijo z avstrijansko zgodovino, v kateri bi pa morali največ vedeti. Drugi zopet v naravoslovji najraje obdeljujejo fiziko, drugi živalstvo, poleg tega pa zanemarjajo rastlinstvo in rudinstvo. Učitelj naj gleda, da na podlogi šolskih knjig, ki obsegajo

razne oddelke naravoslovja, otroke poučuje. — Kar zadeva lepopisje, ne zadostuje le »predpis« na tablo napisati in se nič več za pisanje ne brigati. Treba je iti okoli otrok in jim vse napake pokazati in popravljati. Če se jedna in ista napaka nahaja pri mnogih učencih, treba jo popraviti na tabli in pogovoriti se o pravi obliki črke. Tudi naj se v višjih razredih ne prične precej sè stavki, ampak naj se v začetku leta ponavljajo posamezne male in velike črke, ter gleda na lego in obliko taistih. Gospod predsednik priporoča Lapajne-tove pisanke, ker so lepo uredjene in cené. — Risanje pa potrebuje res na marsikaki šoli mnogo izboljšanja. Na mnogih šolah so otroci brez risank. Oni, ki jih ne mogó kupiti, naj vsaj na tablico risajo. Krajni šolski svéti naj skrbé za uboge učence. Na višji stopinji naj se gleda na to, da se otroci vadijo kako podobo hišnega ali poljskega orodja i. t. d. s prosto roko narisati, pri zemljepisji, da se vadijo obris kake dežele, kake reke, ceste i. t. d. napraviti. — Popevajo naj se mej drugimi šolskimi pesmicami tudi cerkvene pesmi. Pri šolskih mašah je jako ganljivo, ako otroci pojó. — Telovadbe so po šolski noveli deklice proste, telovadijo naj le óne, katere se z dovoljenjem starišev za to oglasé.

Na šolah, kjer se v ženskih ročnih delih poučuje, naj se gspdc. učiteljice ozirajo na to, da bodo deklice v prvi vrsti učile se plesti, podplesti in nekoliko šivati, ker vzlasti naše kmetske deklice to domá najbolj potrebujejo. Druga umetna ročna dela so za naše ljudstvo manj važna, in ako bodo stariši prepričani, da se deklice res učé le tega, kar rabijo, bodo jim rajše kupovali potrebno robo. Krajni šolski svéti pa naj bi v letnih proračunih za potrebne reči primerne doneske določili.

Šola pa ni le tisti zavod, kateri ima otroke duševno izobrazovati, ampak mora tudi za njih pravno-krščansko odgojo skrbeti. Mnogo starišev premalo skrbi za vzgojo otrok, zato mora šola tem več storiti. V tem oziru naj bode učitelj v prvi vrsti otrokom v lep vzgled. Pri pregreških naj se otroci vestno opominjajo in poučujejo; ako to ne zadostuje, naj se primerno po šolskih postavah kaznujejo, kar se ima pa starišem naznaniti. Ako se pripetijo prestopki zoper varstvo ptičev alj polja, ali celó tatvine, naj se prestopniki, pri katerih niso niti opomini, niti šolske kazni nič hasnile, naznanijo občinskemu uradu v kaznovanje. (Dalje prih.)

— **Iz Šmartina pri Litiji.** (Nova učiteljska gomila.) V 1. dan vinotoka meseca je minulo nadepolno življenje našega tovariša Karola Strela, učitelja v Šmartinem pri Litiji. Porodil se je v Ljubljani 1857. l. Ostal je v svojim rojstnem mestu, kjer se je izučil v ljudsko-šolskih naukih, da je prestopil v realko in ravno pred desetimi leti (1. oktobra 1874. l.) v učiteljsko izobraževališče, katero je 1878. l. s prav dobrim uspehom dovršil. Najpred je služil pri Sv. Gregorji v Kočevskem okraji. V jeseni 1879. l. je prišel v svojo zadnjo službo v Šmartinem pri Litiji. Preizkušnje učiteljski sposobnosti je dostal malega travna meseca 1881. l. Za blagim pokojnikom žaluje mlada vdova, mala hčerka, sestra in brat (roditelji so mu pred nekaterimi leti umrli). S temi žalujemo tudi slovenski učitelji, kajti vémo, da smo s pokojnikom izgubili moža, kakeršnih je žalibog čedalje manj. Zdaj, ko se mu je po mnogih nezgodah pričelo mirno, dejal bi srečno življenje, zapustil je nas, kateri je toliko obetal — saj po njegovih dušnih zmožnostih in značaji soditi, bil bi blagi pokojnik prava dika svojemu stanu. Naprednik v vsem, kar blaži srce in bistrí um, je v svojem tihem bitji največje veselje kazal, če se je mogel kaj koristnega priučiti; umeje se, njegov bogato obdarjeni duh mu je vedno nove vire za dušno hrano odkazoval. V tem neprestanem dušnem delovanji se je izobrazil do visoke stopinje, kakor malokateri drugi tovariš njegov. Resnega in tihega značaja se je sè svojimi sodrugi pogovarjal najrajše tudi o resnih stvaréh; kadar je občeval s sebi podobnimi značaji, bil je prav kratkočasni družnik. V njegovo največjo čast bodi omenjeno, da je bil svojim roditeljem (katerim je sè svojim pičlim zaslužkom še kot dijak po vsej svoji moči pomagal), najboljši sin. Dragi pokojnik ostal bode nam vedno v blagem spominu!

Iz Ljubljane. Imendan Nj. Veličastva presvetlega cesarja je tudi tukajšnja šolska mladina z učiteljstvom vred praznovala s sv. mašo in s tem, da so se mnogim ubogim učencem delile potrebne šolske knjige.

— Iz seje c. k. deželnega šolskega svéta v dan 18. preteč. m. Po otvorenji seje poroča zapisnikar o dopisih, kateri so se izza slednje seje rešili. — To se vzame v znanje ter se preide na dnevni red. — Prošnja šolskih sester v Mariboru za dovoljenje javnostne pravice za privatno deklisko šolo v Repnjah in prošnja za javnostne pravice za privatno šolo „schulvereina“ v Majerlu se predložita na višje mesto. — Prošnja srednješolskega profesorja za umirovljenje se pošlje z dotičnimi predlogi visokemu ministerstvu za uk in bogočastje. — „Schulvereinu“ se dá dovoljenje za ustanovitev in otvorenje nemškega privatnega otroškega vrta v Ljubljani. — Spisi o ustanovitvi jednorazredne

ljudske šole na Kalu se izročijo z dotičnimi predlogi kranjskemu deželnemu odboru. — Sklepalo se je o podporah za šolske stavbe. — Trem srednješolskim profesorjem se dovolijo petletne doklade. — Več učiteljskih mest na ljudskih šolah se stalno namesti in o začasni nastavitvi nekaterih učiteljskih mest se dadó dotičnim okrajnim šolskim svetom prilična naročila. — Reši se več prošenj za remuneracije in denarno podporo.

— Prošnje ljudskih učiteljev za izboljšanje plač v deželnem zboru letos niso bile uslišane, ker je, kakor piše „Ljubljanski List“, žalostna istina, da proračun šolskega zaklada še nikdar ni bil takó neugoden nego letos. Treba je poskočiti s šolsko priklado od 18% na 20% direktnega davka, in vrh tega se kaže še primanjkljaj nad 7000 gld. Ako bi se le jedna točka učiteljskih prošenj užé letos bila uslišala ter učiteljem na enorazrednicah dovolila opravilna doklada, moral bi se odstotek povikšati na 21%. To pomnoženje šolskih potrebščin bi pa sigurno silno razdražilo prebivalstvo proti ljudski šoli, nastalo bi občno protivje zoper učiteljski stan, — in neljube posledice bi najhujše zadevale ravno prosilce, katerim se ima vendar le izboljšati materialno njih stanje. — To je sicer resnica, a žalostna rešitev opravičenih prošenj.

— Kranjski deželni zbor je v poslednjih sejah dovolil podpore naslednjim občinam za šolske stavbe: 1. Toplice 500 gld., 2. Dragatuš 500 gld., 3. Petrova Vas 500 gld., 4. Doblje 500 gld., 5. Sv. Mihael pri Žužemberku 500 gld., 6. Sinji Vrh 500 gld., 7. Gorenji Logatec 500 gld., 8. Slavina 200 gld., 9. Gorenje Pirniče 500 gld., 10. Tržiše 500 gld., 11. Bojanci 500 gld., 12. Hrušica 500 gld., 13. Adlešice 100 gld., 14. Ambrož 100 gld., 15. Jesenice 100 gld., 16. Bohinjska Bistrica 100 gld.; vkup 6100 goldinarjev.

— Kranjski deželni zbor je dovolil podpore uredniku „Vrčevemu“ g. Iv. Tomšiču in pisatelju šolskih knjig, ravnatelju gosp. Iv. Lapajne-tu, vsakemu po 100 gld., vendar prvemu pod pogojem, da dá 20 iztisov „Vrteca“ brezplačno ljudskim šolam. Dobro!

— Preizkušnje o učiteljski sposobnosti za splošne ljudske in meščanske šole bile so tó od 6. do 12. t. m. K preizkušnji se je oglasilo 9 učiteljev in 5 učiteljic, in sicer: a) za ljudske šole gg.: Anton Gselman, zač. podučitelj na dvorazrednici v Šmartnu pri Wurmbergu na Štajerskem; Bernard Janec, bivši pomožni učitelj v Šiški; Anton Kadunec, zač. učitelj v Hinah; Alojzi Kcel, zač. učitelj v Ihanu; Gustav Spetzler, zač. učitelj v Lescah; Ignacij Zupan, zač. podučitelj pri Sv. Lovrencu na Štajerskem; Anton Vrančič, zač. učitelj v Zagradcu; Janez Vrezic, zač. učitelj pri Sv. Gregorji v Kočevskem okraji; — gospodičine: Antonija Dal-Ben, zač. učiteljica na dvorazrednici v Abdsdorfu v Spodnji Avstriji; sestra Mehtilda Glaser, učiteljica v Lichtenturnovi dekliški sirotišnici v Ljubljani; Frančiška Škrjanec, zač. učiteljica na trirazrednici pri sv. Gregorji na Štajerskem; Johana Steska, zač. učiteljica na Vačah; Zofija Ziegler, učiteljica v zasebni šoli gspđ. Vikt. Rehn-ove v Ljubljani. b) Za meščanske šole g. Anton Funtek, učitelj v Šent-Vidu pri Zatičini. — Spričalo II. vrste je dobila 1 učiteljica, spričalo III. vrste je dobilo 6 učiteljev in 2 učiteljici, spričalo IV. vrste pa sta dobila 2 učitelja in 2 učiteljici. 1 učitelj je mej izpraševanjem odstopil. Pri preizkušnjah predsedoval je ravnatelj c. k. izobraževalnic za učitelje in učiteljice g. Blaž Hrovath.

— Mestni zbor Ljubljanski je v seji dné 30. preteč. m. na predlog poročevalca šolskega odseka vzprejel sledeče sklepe: a) Proti ukazu c. k. deželnega šolskega sveta z dné 12. julija 1884, št. 1324., se ima v imenu občine takoj, in brez vsake zamude vložiti rekurz na visoko naučno ministerstvo. b) Če bi ta rekurz brezvspešen ostal, ima se v imenu občine vložiti pritožba na upravno sodišče. c) Visoki c. k. deželni šolski svet se poprosi, da bi, ker se je rekurz v pravem času vložil, ter se zategadelj gledé učnega, z ukazom z dné 9. junija 1883, št. 447., upeljanega jezika toliko časa ničesar spremeniti ne smé, da se ni rekurz postavno rešil, dejansko izvršitev svojega ukaza z dné 12. julija 1884, št. 1324., takoj ustavil. d) Deželnemu šolskemu svétu naj se poroča, da je mestna občina takoj pripravljena na svojih ljudskih učilnicah aktivirati nemške paralelke, če bi se po postavni poti izkazalo potrebno število nemških otrok, in oziroma postavna potreba takih paralelk.

— Šolsko poučevanje v c. k. izobraževalnici za učitelje in učiteljice in v vadicah se bode pričelo po „vseh svetih“ v dan 4. novembra t. l.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. V Postojnskem šolskem okraji: Na enorazredni šoli v Hrenovicah II. učit. mesto s 400 gld. letne plače; do konca oktobra t. l. — II. učit. mesto na dvorazrednici v Zgornjih Gorjah na Gorenjskem s 400 gld. letne plače in s stanovanjem; do 20. oktobra t. l. pri c. kr. okrajnem šolskem svétu v Radovljici. — Na enorazrednici na Koroški Beli s 450 gld. (in z začasno doklado

50 gld.) in s stanovanjem; do 28. oktobra t. l. pri c. k. okrajnem šolskem svétu v Radovljici. — Na čveterorazrednici v Šmartinem pri Litiji II. učiteljsko mesto s 500 gld. in s stanovanjem; do 25. okt. t. l. pri c. k. okrajnem šolskem svétu v Litiji.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. G. Fran Schmidt, zač. učitelj v Črnem Vrhu, pride v Žire; g. Jan. Pipan, zač. učitelj v Starem Trgu pri Loži, gre pa v Črni Vrh. Iz mej izprašanih kandidatov so kot začasni učitelji nastavljeni: g. Janez Jeglič v Tunjice, g. Viktor Čuden v Razdrto, g. Janez Dremelj na Polico, g. Janez Likar v Šent-Jurij pri Izlakah, g. Alojzij Potokar v Cirknico. G. Hočevar pride v Šent-Lampert, g. Levstek na Dule, g. Bledec v Hotič; g. Toman pa gre iz Hotiča v Šmartino pri Litiji. Karol Strel, učitelj v Šmartinem pri Litiji, je umrl. (Glej dopis „Iz Šmartina pri Litiji“!)

Listnica uredništva. G. Iv. Z. na B.: Vaša misel: „Kakó hočemo praznovati ‚Tovariševo‘ petindvajsetnico?“ je sicer prav blagosrčna, a „Tovarišu“ se ne spodobi, da bi o tem govoril. — G. A. L. v R.: Obljubljeno poročilo nam bode gotovo prav povoljno. Vaši spisi pridejo vsi na vrsto. — G. J. J.: Oprostite, da takih zasebnih stvari ne moremo opravljati. Manjka nam časa!

Učna tvarina.

Ob začetku šolskega leta opozorujem na mojo zalogo učnih sredstev, ter priporočam gospodom krajnim šolskim svétnikom, šolskim vodjem in gospodom učiteljem naslednje vrlo izdelano in prav po nizki ceni:

Nazorni nauk, Hermanov, 6 gld. 66 kr.

Stenske zemljevide, na platnu razpete, Avstro-ogersko 7 gld., Evropo 5 gld., Palestino 4 gld., Poluoble 4 gld., Kranjsko 5 gld. 40 kr.

Schreiberjeve anatomske stenske table, razpete 5 gld. 40 kr.

Velike barvane stenske table živalstva, na platnu, 1. doživke 6 gld. 48 kr., 2. tiči 6 gld. 48 kr., 3. dvoživke in drugi 6 gld. 48 kr.

1 zbirka (garnitura) **geometerskih teles** 2 gld., zbirka **merske mere in uteži** 5 gld., **drog iz stekla** 60 kr., **sesalni smrk** 2 gld., **pritiskalni smrk** 2 gld. 50 kr., **drog iz smole** 60 kr., **barometer** 3 gld., **termometer** 60 kr. do 1 gld. 20 kr., **računski stroj** (velik) 5 gld., **snov za šolske table** 5 gld. 40 kr. in više, po velikosti, **kompas v lesu** 1 gld. 20 kr., **magnet** 20 do 50 kr., **škrilaste tablice** razne velikosti, **svinčniki**, **črtalniki**, **pisanke Grubbauerjeve in Musilove** vsakovrstne širine.

Zaloga vseh prepisanih šolskih knjig.

Kar ni v zalogi, se brzo in v ceno oskrbi.

J. Giontini

v Ljubljani.